

Тема:
«Местоименисем»

Урок задачисем

- Местоименисен п.лтер.ш. =инчен ,нлав парасси.
- Ачасен =ых, нулл, =ыру ч.лхипе пуплевне аталантарасси.
- Кай, ксене упрама, сыхлама в. рентесси.

Тупмалли юмахсем

- Х.л.н – =ёв.н к.р.кпе?
- Алёсёр – урасёр п\рт лартать?
- Х.лле х.л.пех .=лет: =улла хёяккён выртать?
- В.=ет –ч.нмест: выртать –ч.нмест: вилсен – шавлатъ?
- Павёлпа Савёл ёмёртса чупа==.??
- Шурё хирте шур куян чупать: й.р. курёнмасть?
- +унатлё – в.=еймест: ури =ук –хуса =итме =ук
- К.леткинчен х\ри вёрём?
- Сип-сив. те – тим.р мар: =ап-=утё та – т.к.р мар?

В, ъ, «В.=не туп»

- Кашни килтех мана
- +ынсем =уллаен к.те==.:
- «Килсем, пулсам х,на,
- Ем-еш.л чиперкке=.м!»
- Пин =,лт,р, пин ш,р=а
- Туратсенчен =ака==.,
- Карталанса т,рса
- Юрла==. те ташла==.,
- Пырат,п х,нана,
- Ч.нме к,на эс т,р,ш
- Пур йыв,= та мана
- “мсан. , эп. - ...

- Шартлама сив.ре
- +ур, лать п.рене,
- Кастарса =ил в.рет,
- Пас в.=се =.кленет
- +ук, лармасть х,раса,
- Чим-чим кай,к =\рет,
- В,л апат шыраса
- +ул =инче сиккелет,
- Урипе чавкалать,
- С,мсипе с,хкалать,
- - Пур-ши тыр, п.рчи? –
- Тет пуль п.ч.к ...

- Т.л пулан ,на та=та та:
- В,рманта, садра, хирте
- Ытарми п,хса т,рат,н
- Ун =ине эс ин=етрен,
- Кам-ши, кам сая ярать-ши
- +ав,н чухл. сах,ра?
- Кам =ут =,лт,рсем т,ка
- Ыв=,н-ыв=,н таврара?
- Чей .=мешк.н, тен, пит
- тутл,-
- Талккишпех выртать шап-шур
- Ачасем п.лсем.р, шутл,р:
- Сах,рах- ши в,л е ...?

- Кант,к пек п,ра ч.рет.п
- Урл,-пирл., й,р та яр,
- +авра =ил пек вирх.нет.п-
- Х.л сивви халь ним те мар,
- Яр,нат,п, =авр,нат,п
- Малалла та каялла,
- 'м,ртат,п, ытк,нат,п:
- Эй, тус-тант,ш, х,вала!
- В.лт те в.лт умран ирте==.
- М,н +авал кукри-унки...
- +ырла пек с,нсем =и=e==.,
- Й,лт та ялт ялтрать ...

- Кант, кран =.рле с, нать,
- Ил.ртет сар шевлипе
- П.л.т ев.р яр, нать
- Пар, с карн, ким.пе,
- К.вентелл. х.р хитре,
- В, л, на =\рет, на лартса
- Ыв, нмасть-ши ин=етре
- +, лт, ра =ул к, тартса?
- Х, й патне тек ил.ртет,
- Эп манат, п ый, ха,
- Т\пене в.=ес килет-
- Тинкерет.п ...

Хуравсем

Х.л ытам.нче

Ҷаппа-Ҷара йываҶсем
шавламасар лараҶсё.
Пас айёнчи туратсем
темле мәннән курнаҶсё.

Унта-кунта кёрт Ҷинче
тилё чупни паларать.
Сукмак пекки пур Ҷёрте
йёлтёр йёрри тасалать.

Х.ллехи вёйё -кулё

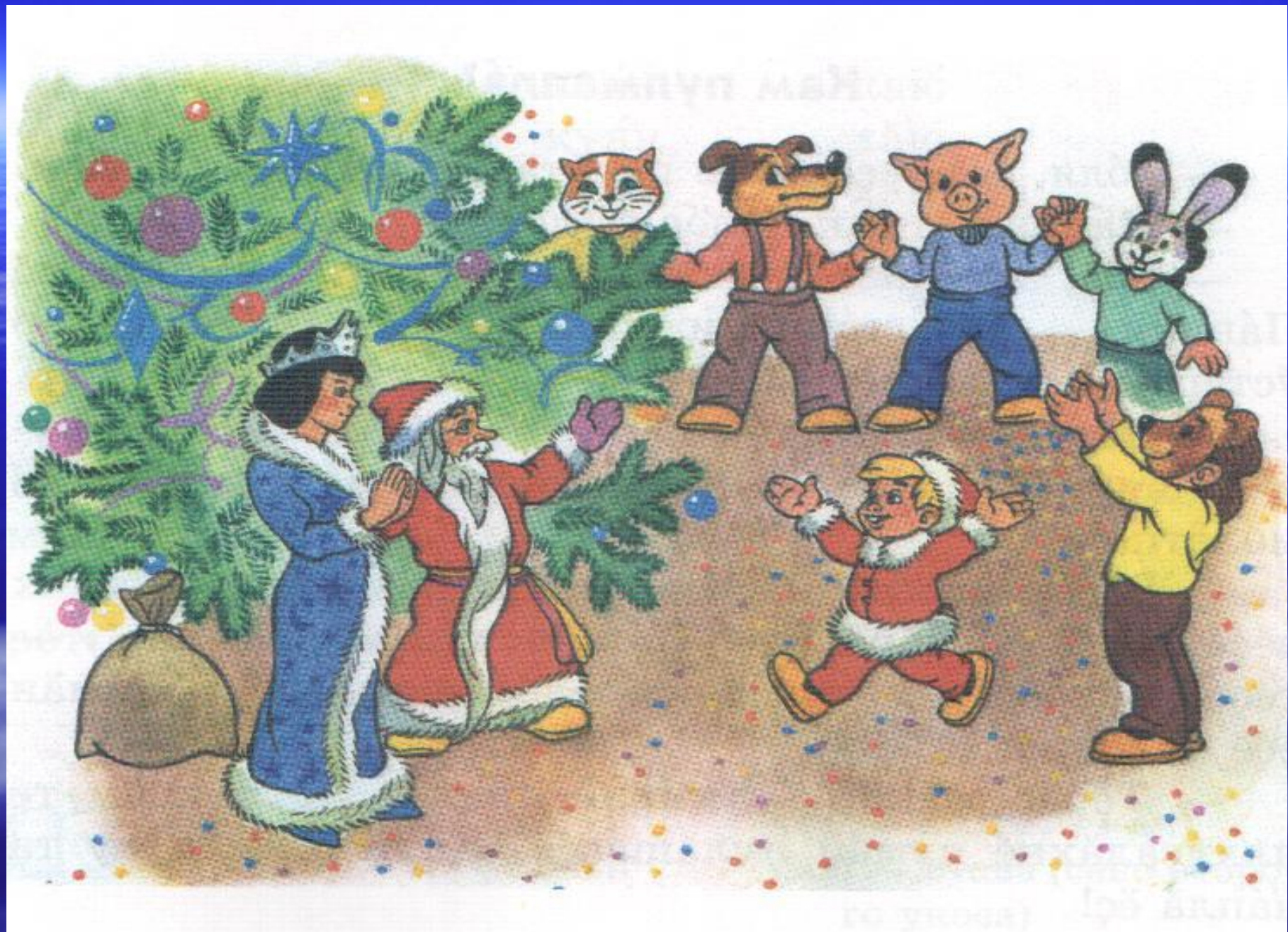

Хёл илемё.

Хёл илемё — шура юрө
кунсерен пёр вёсем сурё.
Капърланчө ялө, хирө
витнөсем мерчен кавирё.
Урамра ав ыра пулам —
янарарө вайя-кулә.
Саван, харсәр сарак йышам,
малтанхи юра эс йышан!

Кёрлач--январь

Ўулталӑкӑн пӑрремӑш уйӑхӑ — январь (чӑвашсем ӑна мӑн кӑрлач тенӑ) шурӑ тӑспе пуян. Йӑри-тавра юр сарӑлса ыртать. Кун вӑрӑмлана пуслани паллах мар-ха: час ӑутӑлмасть, кун ӑути питӑ кӑске, хӑвӑртах кас пулса ларать.

Январьте сивӑсем ӑине-ӑинех пулаҫҫӑ. Уйрӑмах уяр кунсенче вӑйлӑ сивӑ шатӑртаттарать. Улма-сырла йывӑҫӑсене чылай пӑтерет вӑл, вӑрманти йывӑҫсене сиенлет.

Кӑрлач уйӑхӑнче ӑшӑрах кунсем те килеҫҫӑ. Ун чухне юр нумай ӑавать. Уйӑх вӑҫнелле вӑрманта юр ӑшне пилӑк таран путса анатӑн, йӑлтӑрсӑр ӑуреме май ӑук унта. ӑамрӑк йывӑҫсем, туратсем тата ӑуллӑ тун-катасем тӑлӑнмелле шурӑ купасем пулнӑ: пӑрисем упа пек, теприсем мулкач пек, хӑш-пӑрисем Хӑл Мучи пек курӑнаҫҫӑ. Хыр-чӑрӑш вӑрманӑсенче сухӑр шӑрши ӑуллахи кунсене аса илтерет. Унта кайӑксем те ытларах пурӑнаҫҫӑ, хыр-чӑрӑш йӑкелӑсенчи вӑрӑ-

сене юратса ӑиеҫҫӑ вӑсем. Карӑксемпе ӑансем те, пӑчӑрсем те ку ыврӑнсене кӑмӑллаҫҫӑ.

ӑак уйӑх пирки ваттисем ӑапла каланӑ:

— Январӑн 21-мӑшӑнче ӑил кӑнтӑр енчен вӑрсен ӑу шӑрӑх пуласса кӑт.

— Январӑн 23-мӑшӑнче улӑм е утӑ урине пас тытсан ӑу йӑпе те сивӑ килет.

— Январӑн 24-мӑшӑнче ӑшӑ пулсан ӑуркунне ир-терех килет.

Январь уйӑхне хӑл варри теҫҫӑ.

Халёх сёнанинчен

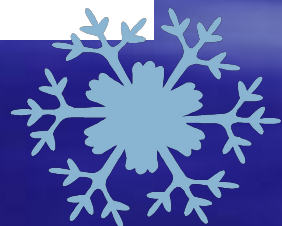
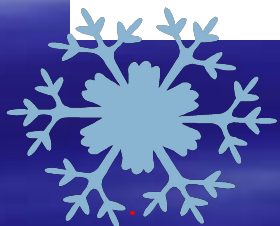
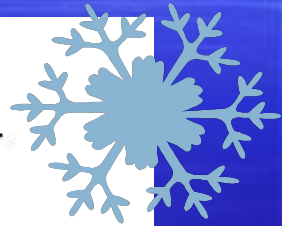
Хёл тәманлә пулсан, су сумәрлә пулать.
Хёлле сёрле пас тытсан сав кун юр су-
масть.

Выльах урисем вырәнёнче юр ирёлсен ашә
пулать.

Юр синчи уләм пёрчи юр ашне путсан уйах-
ран юр каять.

Хёлле тан шывё тапсассән — сулла йёпе
пулать, шыв чаксассән — сулла уяр пулать.

Хёвел хёлле ура ярсан — сивё пулать, хўре-
ленсен — тәман тухать.

Уйӓпсем.

Уйӓпсем, уйӓпсем!
Ма сивве юрататӓр?
Юр ӓксен,
сивӓтсен
каялла таврӓнатӓр.

Пилешсем, палансем,
катӓркас ҫырлисем —
сирӓн тутлӓ апатӓр.
Хӓрлӓ мӓйлӓскерсем,
куҫӓма йӓпататӓр.

Уйӓпсем, уйӓпсем!
Ӓшӓран ма таратӓр?
Хӓл иртсен,
ҫур ҫитсен
ҫурҫӓре ӓсанатӓр.

Ю. Петров-Вирьял.

Местоименисен в.=лен.в.

Падежсем	Пёрреллӧ хисеп	Нумайлӧ хисеп
Тӧп	<i>эпӧ (эп)</i>	<i>эпир (эпӧр)</i>
Камӧнлӧх	<i>ман-ӧн (ман)</i>	<i>пир-ӧн</i>
Пару	<i>ман-а</i>	<i>пир-е</i>
Вырӧн	<i>ман-ра</i>	<i>пир-те, пирӧн-те</i>
Туху	<i>ман-ран</i>	<i>пир-тен, пирӧн-тен</i>
Пёрлелӧх	<i>ман-па</i>	<i>пирӧн-пе</i>
Суклӧх	<i>ман-сӧр</i>	<i>пирӧн-сӧр</i>
Пирке	<i>ман-шӧн</i>	<i>пирӧн-шӧн</i>

Падежсем	Пёрреллӧ хисеп	Нумайлӧ хисеп
Тӧп	<i>вӧл</i>	<i>вӧ-сем</i>
Камӧнлӧх	<i>ун-ӧн</i>	<i>вӧ-сен</i>
Пару	<i>ӧн-а</i>	<i>вӧ-сен-е</i>
Вырӧн	<i>ун-ра</i>	<i>вӧ-сен-че</i>
Туху	<i>ун-ран</i>	<i>вӧ-сен-чен</i>
Пёрлелӧх	<i>ун-па</i>	<i>вӧ-сем-пе</i>
Суклӧх	<i>ун-сӧр</i>	<i>вӧ-сем-сӧр</i>
Пирке	<i>ун-шӧн</i>	<i>вӧ-сем-шӧн</i>

Тепре т.л пуличчен!

